

Skovdyrkeren

Nr. 68 - juni 2020

Eriks unge skov stortrives på fjordbunden

Fynsk slot fik
ny skoveng

Sitka er ramt
af bladlus

Skovbrug
i Bosnien

SKOVDRYKERNE

Kort nyt 2

Erik dyrker skov på fjordens bund 4

Nye regler om gødning 8

Ny fynsk skoveng 10

Bladlus plager sitkahegn 12

Lune vintre er optimale for bladlus 15

Skovdyrkerne leverer træ til vikingebro 16

Gigantiske gamle ege 18

Skovbrug i Bosnien 19

Forsidebilledet:

76-årige Erik Frederiksen, Rødby, nyder sine 18 hektar skov. Han rejste skoven på gammel fjordbund for tyve år siden. I dag stortrives træerne. Foto: Jens Mathiasen

Fjernvarme Fyn udfaser brugen af kul tidligere end planlagt og vil blandt andet benytte lokalproduceret flis. Arkivfoto.

Fjernvarmeselskab lukker ned for kul tidligere end planlagt

Fjernvarme Fyn stopper med at fyre med kul allerede i løbet af 2022 og vil blandt andet benytte lokalproduceret flis. Stoppet sker tre år tidligere end planlagt.

I løbet af 2022 vil Fjernvarme Fyn sende det sidste kul igennem kedlerne. Derefter vil man benytte klimavenlige energikilder.

- Udfasningen af kul sker tre år tidligere end vores hidtidige mål, som hed 2025. Afskeden med kul er en væsentlig del af Fjernvarme Fyns grønne omstilling frem mod 2030, oplyser selskabet i en nyhed.

De tre års fremrykning betyder ifølge selskabet, at man sammenlagt sparer klimamet for ekstra 0,9 millioner ton CO₂. Det svarer til cirka 1,5 procent af Danmarks samlede mål om reduktion af drivhusgasser frem mod 2030.

Lokal flis

Som en del af planen skal et nyt og moderne anlæg til biomasse erstatte biokedlen på Dalum Kraftvarme. Den brugte årligt 100 - 120.000 tons bæredygtig flis.

En ny effektiv biokedel på Fynsværket på Havnegade kommer til at omsætte 150-200.000 tons bæredygtig flis til cirka 150 MW fjernvarme. Forventningen er, at den øgede mængde flis primært skal leveres fra lokale fynske skove, som alle efterlever brancheaftalen om bæredygtig biomasse.

- Valget af lokale leverandører giver en begrænset CO₂-udledning fra transport. Det er med til at sikre, at fynske skovejere kan vedligeholde og optimere deres produktion af gavntre, oplyser Fjernvarme Fyn.

Flisfyringen bliver en del af en større portefølje af klimavenlige forsyningskilder som blandt andet varmepumper, anvendelse af overskudsvarme, elkedler med mere.

Fornuftig brug af biomasse

Repræsentanter for energibranchen er netop i disse uger aktive i den offentlige energidebat. Her maner man til fornuft og efterlyser fakta i den ofte følelsesladede debat om biomasse til energiformål.

I et nyligt indlæg på Altinget.dk gør branchen opmærksom på, at det ikke giver mening at droppe biomasse nu, hvor vi endelig har smidt kul på porten og skal til at planlægge fremtidens elektrificerede energisystem – og slet ikke, når biomassen er så ansvarlig, som den er. Det skriver en lang række energiaktører.

De 12 aktører indenfor energibranchen repræsenterer Skovdyrkerne, Dansk Skovforening, HedeDanmark, Dansk Fjernvarme med flere.

Udgiver: De Danske Skovdyrkerforeninger

Parallelvej 9A, 8680 Ry

www.skovdyrkerne.dk

Ansvarshavende redaktør: Kristian Gernow

Redaktør: Jens Mathiasen

Layout: Landbrugsmedierne

Tryk: PE Offset A/S – ISSN 2445-785X

Sverige bygger vindmøller i træ

I Sverige arbejder man med at udvikle store kommercielle vindmøller i træ. Foto: Modvion.

Sveriges første vindmøletårn af træ er blevet rejst på Björkö uden for Göteborg. Vindmøletårnet skal bruges til forskningsformål, skriver Modvion ifølge træ.dk.

- Dette er et stort gennembrud, der baner vejen for den næste generation af vindmøller. Lamineret træ er stærkere end stål med samme vægt og ved at bygge i moduler, kan vindmøllerne blive højere. Ved at bygge i træ reducerer vi også CO₂-udledningen i produktionen og lagrer i stedet CO₂ i konstruktionen, siger Otto Lundman, som er administrerende direktør hos Modvion.

Det 30 meter høje tårn er bygget i samarbejde med virksomheden Moelven. Træets lavere vægt og modulkonceptet gør det muligt at bygge højere tårne, der kan transporteres på

offentlige veje.

- Træ har fantastiske egenskaber, og vi er nødt til at bygge meget mere i træ, hvis vi skal nå klimamålene. For os er det enormt inspirerende at bygge verdens måske højeste trækonstruktioner til vindmøller, som kan levere ren energi i mange år, siger Johan Åhlén, som er administrerende direktør for Moelven Töreboda.

Vindmøletårnene i træ kan bygges til en betydeligt lavere pris end stål, hvilket reducerer produktionsomkostningerne for vindkraftselektriciteten. Den CO₂, der absorberes af træer, når de vokser, lagres i trætårnene, hvilket betyder, at vindmøllerne er klimaneutrale lige fra starten af. Planen er, at i 2022 vil det første trætårn i kommerciel skala blive bygget.

Ingen planer om afgift på biomasse

Danmark skal snart implementere bæredygtighedskravene i det reviderede EU-direktiv for vedvarende energi. Indtil videre er der lagt op til lovkrav om, at bæredygtigheden skal dokumenteres i tråd med det, brancheaftalen gør i dag. Det skriver Dansk Skovforening og henviser til et svar, som klimaminister Dan Jørgensen har givet til Klima-, Miljø- og Forsyningsudvalget.

Her fremgår det, at regeringen ikke har planer om at pålægge biomasse en energiafgift. Der er heller ikke planer om at indføre en særlig dansk certificeringsordning for biomasse.

Ministerens påpeger, at der alt andet lige

vil være flere omkostninger ved at indføre en særlig dansk certificeringsordning for biomasse end ved at bygge videre på de eksisterende internationale certificeringsordninger. Han mener, at i det omfang eksisterende certificeringsordninger matcher de nye lovkrav om bæredygtighed, vil virksomhederne kunne bruge certificeringsordningerne til at dokumentere, at de overholder kravene.

Dansk Skovforening har arbejdet for, at kravene kommer til at minde om de allerede praktiserede i brancheaftalen og byder det derfor velkommen, hvis regeringen bygger oven på det eksisterende brugbare system.

I fremtiden skal plastik produceres af skovenes biomasse i stedet for som nu at havne som affald i skovene.

Stort projekt skal udvikle plastprodukter fra skovene

Nu tyder alt på, at vi i fremtiden får endnu flere skovbaserede plastprodukter på hylderne.

Den Europæiske Fond for Regionsudvikling og det finske statslige forskningsinstitut VTT har sammen med 52 virksomheder fra Finland og andre dele af Europa finansieret et treårigt forskningsprojekt med et beløb i omegnen af 48 millioner danske kroner. Det skriver træ.dk.

Projektet skal gerne munde ud i en bred vifte af skovbaserede plastprodukter – lige fra engangsemballage til byggematerialer og alt derimellem.

Og behovet for at tænke i alternativer til den traditionelle plast er der. Alt tyder på, at efterspørgslen efter plast kommer til at stige kraftigt de kommende år i takt med at det globale befolkningstal vokser, og at flere mennesker får adgang til moderne teknologier. Forskningsprojektet gik i gang 1. april i år og forsætter til 31. marts 2023.

Skovbrug spiller vigtig rolle i klimakampen

Debatten om urørt skov og brugen af træ til blandt andet energisektoren har fået endnu en stemme.

Den tilhører Dr. Peter Holmgreen, som er tidligere generaldirektør for Center for International Forestry Research (Cifor). Han argumenterer for, at der er behov for begge dele, men slår samtidig fast, at vi skal udnytte produkter fra skoven i klimakampen og ikke være bange for at anvende træ i energisektoren.

Det er Altinget.dk, som har bragt debatoplægget af Dr. Peter Holmgreen.

Her advarer han også om, at den sympatiske ambition om at stoppe afskovning er blevet til en generel kampagne mod skovbrug og vedvarende skovprodukter. Han påpeger, at øget efterspørgsel på skovbiomasse giver et incitament til at investere i flere skove og mere vækst.

- Det er den velforvaltede skov, som optager mere CO₂, hvor CO₂-lagringen er mere beskyttet, og hvorfra vi høster træ, der reducerer vores fossile afhængighed. Den skovbaserede sektor spiller en vigtig rolle i klimakampen, siger han.

Erik dyrker skov under havets overflade

Erik Frederiksen har plantet skov på 18 hektar inddæmmed jord ved Rødby. Skoven er veltrimmet, og væksten er god på den tidligere fjordbund.

Tekst og foto: Jens Mathiasen

Erik Frederiksen sparker lidt i jorden. Han tager en håndfuld jord op og roder lidt i den med fingrene.

- Sådan ser gammel fjordbund ud. Det er lyst dynd. Det er sandet, men alligevel anderledes. Det minder om silt, siger han.

Rundt om ham står unge ege. Egene er en del af den skov, han rejste for tyve år siden. Skoven står i dag på jord, som tidligere var en del af Rødby Fjord.

En mandag formiddag sidst i maj er han i skoven med skovfoged Jens Rasmussen for at vurdere en nylig tynding i de unge egebevoksninger.

200 kroner pr. tønde land

Erik Frederiksen har drevet landbrug hele

sit liv i området ved Rødby.

På vejen ind i skoven fortæller han om, hvordan det hændte, at han i år 2000 rejste skov på gammel fjordbund.

Historien går tilbage til 1927, hvor området blev inddæmmed fra Rødby Fjord.

- I 1927 hørte jorden til digelaget. Men dengang var der ingen landmænd, der ville købe. Jorden blev derfor forpagtet ud. I mange år blev jorden brugt til afgræsning af kvæg, fortæller han.

Han har selv fjernet resterne af en gammel primitiv malkestald på sin mark.

- I 1950'erne ved jeg, at flere landmænd byggede malkestalde og malkede kørerne herude om sommeren, siger Erik Frederiksen.

Hans forgænger på gården købte de 18 hektar i 1954. Det foregik uden stor interesse fra andre landmænd.

- Digelaget udbød jorden til salg, sådan at de nærmeste gårde kunne købe først. Prisen var 200 kroner pr. tønde land. Men digelaget kunne ikke få det solgt. Vores gård ligger 17 kilometer væk. Så langt måtte man altså ud, før der var en køber, fortæller Erik Frederiksen.

Tynding af ege

De 18 hektar ligger i en trekant, og i dag er der rejst skov på hele arealet.

- Hele min skov ligger under havets overflade. Koten varierer noget, men i gennemsnit er vi nok halvanden meter under havet her på arealet. Det er den store pumpestation Kramnitse, der holder vores fødder tørre lige nu, siger Erik Frederiksen.

Skovfoged Jens Rasmussen og Erik Frederiksen følger en stor gennemgående hovedsti, som slynger blødt rundt i skoven.

Overalt er sporene nyslåede. Fliden med sporene skyldes ikke mindst skovfogeden, forklarer ejeren.

- Jo, for hvis ikke jeg holder stier og spor trimmede, får jeg jo aldrig lok-

Jens Rasmussen er skovfoged hos Erik Frederiksen. De to har arbejdet sammen i flere år. For nyligt har Skovdyrkerne udført tyndinger i egeafdelingerne.

76-årige Erik Frederiksen nyder sine 18 hektar skov. Herligheden er altafgørende og favoritstrækningen er stien ned igennem de store grandis, thuja og lærketræer.

meget på i det fremtidige råtræ-marked. Allerede nu kan vi sælge alt det, vi kan opdrive, siger skovfoged Jens Rasmussen.

De to gør holdt ved en af de nytyndede egeafdelinger. Potentielle hovedtræer begynder at træde frem.

- Men det er alt for tidligt at tynde for hovedtræer her efter år 20. Vi skal frem til år 40 eller deromkring. Til den tid hugger man ud til blandt andet juncker-træ. På det tidspunkt vil man slutte med hovedtræer, der står på cirka 12 gange 12 meter, forklarer skovfogeden.

Enkelte af egne sætter lidt vanris på stammerne. Skovfoged Jens Rasmussen nævner flere forklaringer.

- Vanris er et helt studie for sig. Vanris kan komme, hvis du tynder for meget, men også hvis du tynder for lidt. Proveniensen har også betydning. Her har vi brugt proveniens Bregentved, som kun sætter ganske lidt vanris.

- Derudover har vi underplantet med hassel, som går op og skygger – og dermed afhjælper vanris, siger Jens Rasmussen.

ket skovfogeden herud igen, siger Erik Frederiksen og smiler til Jens Rasmussen.

Langs den nyslåede hovedsti dominerer egeafdelinger. Skovdyrkerne har tynnet egne for nyligt. Det blev klaret med en lille maskine, som har udført operationen i et smalt spor på kun én række.

- Det er gået godt. Allerede her kort tid efter, kan du faktisk ikke se, at vi har væ-

ret her, konstaterer Jens Rasmussen.

Eg er fornuftigt artsvalg

Det er Skovdyrkernes tidligere skovfoged, som har planlagt og etableret skoven i samarbejde med ejeren. 54 procent af arealet er tilplantet med eg.

- Eg er et godt valg til lokationen. Derudover er det en træart, som vi tror

Om Grønlund Skov

- Grønlund Skov ligger ved Rødby.
- Skoven er plantet på inddæmmede fjordbund. Jordtypen er lyst dynd.
- Skoven ligger halvanden meter under havets overflade.
- Pumpestationen Kramnitse holder området afvandet.
- Der er plantet blandet løv og nål på 18 hektar. Eg er dominerende art. Derudover lærk, skovfyr, thuja grandis og bøg med flere.
- Skoven er rejst i år 2000 og ejes af Erik Frederiksen.

Langs skovbrynet løber afvandingskanalen. Skoven er plantet på inddæmnet jord fra Rødby Fjord. Jorden ligger cirka halvanden meter under havets overflade, og den store Kramnitse pumpestation holder vandet væk.

- Jordtypen herude er lyst dynd, som minder om silt, fortæller Erik Frederiksen.

➤ Lind over bidehøje

En anden egeafdeling er underplantet med lind. Her var lindetræerne indtil for nyligt vokset for godt til.

- Lindetræerne var blevet så store, at de trykkede egene for meget. Derfor tog vi dem ned. I stedet for at skære dem ned ved jorden har vi skovet dem i cirka halvanden meters højde. På den måde skyder de igen, men over bidehøjde. Dermed undgår vi, at dåvildtet gnaver dem, så opvæksten ikke kommer op, siger han.

- Forsøget med at skære lind ned i halvanden meters højde ser ud til at fungere godt. Nu skal der lige gå et år eller to, inden vi kan vurdere resultatet helt, fortsætter Jens Rasmussen.

Fra landbrug til skovdyrkning

Før skoven blev plantet lå de 18 hektar brak. En ny skovrejsningsordning var det, der fik Erik Frederiksen til at rejse skoven.

- Det var i 1990'erne, hvor brakordningerne eksisterede. Der var ingen krav om,

at vi skulle slå markerne. Jeg synes, det var så trist at se på sådan en brakmark. Da den første skovrejsningsordning kom, valgte jeg derfor at plante skov på arealet, fortæller Erik Frederiksen.

Det var en 20-års tilskudsordning.

- Vi fik løbende tilskud tilsvarende brakstøtten. Derudover kom et tilskud til hegning og tilplantning. Jeg har bestemt aldrig fortrudt, at vi gik ind i den ordning, siger Erik Frederiksen.

Han måtte ikke reolpløje og heller ikke bruge kemi til renholdelsen.

- De første år fræsede jeg det mange gange. Jeg kørte nok over alle 18 hektar syv gange med min lille traktor og fræseren, husker han.

Interessen for skovdyrkning har Erik Frederiksen fået, efter at skoven blev rejst i år 2000.

- Jeg har altid nydt at plante. Men efter at jeg har fået skov, har jeg brugt meget tid på at sætte mig ind i dyrkningsprincipperne.

Det har været spændende – og nød-

vendigt, lader han forstå.

- Jeg skal jo kunne give skovfogeden lidt fagligt modspil, så han ikke render om hjørner med mig.

Flotte grandis

På vejen rundt i skoven går turen til en anden afdeling, hvor der er plantet thuja, lærk og grandis. Nåletræerne er vokset gevaldigt til i løbet af tyve år.

Specielt lærk og grandis står som store og flotte træer med sluttede kroner.

- De har udviklet sig fantastisk godt her på den tidligere fjordbund. Det er en fornøjelse at se de sunde og flotte nåletræer, siger skovfoged Jens Rasmussen.

Erik Frederiksen gør det klart, at det er herlighedsværdien, som han værdsætter allerhøjest ved at være skovejeren.

Han stopper op og kigger til toppen af en stor grandis.

- Skovbilledet hernede er fantastisk. Her er der fuld skovfornemmelse. Jeg går altid herned, når jeg er i skoven. Det er mit favorithjørne, siger skovejeren.

Ejeren beholder skoven

Erik Frederiksen solgte sin gård for nogle år siden, men han har beholdt sin skov. Landmandstilværelsen blev dermed byttet ud med et parcelhus i Maribo, hvor han nu bor sammen med sin kone.

Selv har han rundet 76 år, men med stokken i hånden travler han fortsat rundt i sin skov uden problemer.

Et salg af skoven er ikke på tale.

- Det kunne jeg ikke drømme om. Jeg er jo også nødt til at beholde skoven, så jeg fortsat kan bidrage lidt til Jens Rasmussens løn, lyder det.

Indimellem savner han gården. Men det var blevet for vanskeligt at klare vedligeholdet.

- På gården kunne vi stå i køkkenet og kigge ud over havet. I dag har vi udsigt til naboens hæk. Men sådan må det være. Jeg brød mig til sidst ikke om vedligehold i højden, som at rense tagrender og reparere vindsceder, lyder det fra den tidligere landmand.

Erik Frederiksen har aldrig fortrudt, at

Skovfoged Jens Rasmussen har lavet forsøg med at skære de underplantede lindetræer ned til cirka halvanden meters højde for at undgå, at dåvildtet gnaver dem. Lindetræerne er underplantet i egeafdelingerne, men de var blevet så store, at de trykkede egene for meget.

han kastede sig over skovdyrkingen for tyve år siden.

- Det var den helt rigtige beslutning. Jeg nyder både herligheden og arbejdet. Det har været spændende at følge udviklingen i skoven, siger han.

Erik Frederiksen drev tidligere landbrug med 100 hektar planteavl. Afgrøderne var

blandt andet sukkerroer, korn og raps. Derudover har han også haft fedekvæg. Han har haft en harefarm og har udlejet værelser til turister.

Erik Frederiksen har indtil videre nået 52 års ægteskab sammen med sin kone. Parret har to børn, som i dag er beskæftiget i andre brancher.

Der gælder nye gødningsregler for producenter af juletræer og pyntegrønt. Arkivfoto

Landbrugsstyrelsen orienterer om nye gødningsregler

I år skal alle producenter af pyntegrønt og juletræer, som er med i Register for Gødningsregnskab, digitalt indberette deres gødningsplanlægning til Landbrugsstyrelsen. Fristen er 10. september.

For producenter af juletræer og pyntegrønt gælder der nye gødningsregler.

Som noget nyt skal de producenter, der er med i Register for Gødningsregnskab, indberette gødningsplanlægning digitalt.

Det oplyser Landbrugsstyrelsen til Skovdyrkeren.

- På denne måde bliver gødningskvoten beregnet korrekt, og kvoten bliver automatisk overført til gødningsregnskabet, oplyser Lone Pilegaard Hansen, der er fagmedarbejder ved Landbrugsstyrelsen.

Der gælder forskellige retningslinjer alt efter, om producenterne allerede er med i Register for Gødningsregnskab.

For producenter med i Register for Gødningsregnskab

På Landbrugsstyrelsens hjemmeside (LBST.dk) under Tast selv-service finder du gødningsplanlægning (kaldet gødningskvoteberegning eller Skema A) i skemaet Gødningskvote og Efterafgrøder 2020 (GKEA2020).

Fristen for at indberette for planperioden 2019/2020 er den 10. september 2020.

- Producerer du alene juletræer eller pyntegrønt, eller har du af andre årsager ikke et Fællesskema (FS), skal du stadig foretage en gødningsplanlægning i GKEA 2020.

- Når du har udfyldt og indsendt

GKEA2020, vil gødningskvoten og arealerne automatisk blive overført til gødningsregnskabet. Herefter skal du ikke gøre mere. Du kan dog rette i det indsendte skema frem til 31. marts 2021, som også er fristen for indsendelse af gødningsregnskabet for planperioden 2019/2020, oplyser fagmedarbejderen.

For producenter der ikke er med i Register for Gødningsregnskab

Producenter der ikke er med i Register for Gødningsregnskab behøver ikke at gøre noget nu.

- Hvis du indmelder dig i Register for Gødningsregnskab efter 1. august 2020, skal du først indberette gødningsplanlægning

Her er der mere information:

Side med regler bag ændringerne

- <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/a/2019/762>

Side med brugerguide

- https://lbst.dk/fileadmin/user_upload/NaturErhverv/Filer/Tilskud/Brugerguide_til_skemaet_Goedningskvote_og_Efterafgroeder_2020.pdf

Side m. vejledning i infoboks

- <https://lbst.dk/landbrug/goedning/goedningsregnskab-og-goedningskvoteberegning/goedningskvoteberegning-goedningsplanlaegning/>

Yderligere info

- Landbrugsstyrelsen svarer på spørgsmål på mailen jordbrugskontrol@lbst.dk
- Skovdyrkerne tilbyder også rådgivning om de nye regler. Kontakt os for at høre nærmere.

Landbrugsstyrelsens vejledning om reglerne

Min bedrift...	Du skal ...	Du behøver ikke...
har et Fællesskema (FS)	Har du indsendt dit FS, kan du i GKEA tilknytte en kopi af dit markkort fra FS. Dine afgrødekoder fra FS vil blive indlæst til GKEA, når du opdaterer skemaet. Husk at dit markkort skal omfatte alle dine marker inklusiv skovarealer uden for markblok. Udfyld siderne "Markplan gødningskvote" og "Beregn gødningskvote" i GKEA.	Indtegne dine marker på ny Oprette markblokke. Man kan godt tegne en mark udenfor markblok i GKEA kortet.
har ikke et Fællesskema (FS)	Gå ind i Tast Selv og åbne dit GKEA. Gødningskvoteberegningen kræver et markkort. Du skal derfor først indtegne dine marker (skovparceller). Du kan ikke bruge et håndtegnet kort. Udfyld siderne "Markplan gødningskvote" og "Beregn gødningskvote" i GKEA	Oprette og udfylde et FS.
er ikke oprettet i Tast Selv-service	Har du CVR-nummer, skal du oprette dig i Tast Selv og indberette som nævnt under »har ikke et Fællesskema«. Har du SE-nummer, skal du skrive til jordbrugskontrol@lbst.dk .	
er ikke indmeldt i Register for Gødningsregnskab i 2019/2020	Gå ind på lbst.dk og læse om kravene for tilmelding til Register for Gødningsregnskab for virksomheder, der skal være tilmeldt, og virksomheder og andre, der frivilligt kan tilmelde sig.	

senest 10. september 2021, oplyser Lone Pilegaard Hansen.

Arealerne er ikke det afgørende

Skovdyrkerne har været i kontakt med Dansk Skovforening om fortolkningen af reglerne.

Vi har efterlyst svar på, om indberetningskravet 10. september i år gælder produktion på markblok og i fredskov.

Styrelsen svarer, at overordnet gælder det, at her fra 2019/2020 har det ikke betydning i forhold til krav om gødningsplanlægning hvilke arealer (eller benyttede afgrødekoder) bedrifterne har.

- Hvis bedriften er tilmeldt Register for Gødningsregnskab, skal man indberette gødningsplanlægning dækkende alle bedriftens arealer. Det gælder også, hvis man er tilmeldt frivilligt, oplyser styrelsen.

Den gødningsplanlægning, der skal udføres og indsendes inden 10. september i 2020, dækker altså dem, der har været med i register for gødningsregnskab i planperioden 2019/2020.

Landbrugsstyrelsen oplyser, at producenterne kan læse mere om regler for indberetning i gødningsbekendtgørelses §11, i styrelsens vejledning og i brugerguide til GKEA.

- Producenterne er også velkomne til at kontakte os med spørgsmål eller på mail, oplyser Lone Pilegaard Hansen.

Vejledning til indberetning

Henning Post, der er direktør i Skovdyrkerens salgsselskab for juletræer og pyn-tegrønt, Green Product, opfordrer producenterne til at få klaret indberetningen til september.

- Vi orienterede om de nye regler på et af forårets møder. Det er vigtigt, at man enten selv bruger tid på at få indberettet – eller får hjælp af en rådgiver, siger direktøren.

Han oplyser, at Skovdyrkerne gerne rådgiver og hjælper med at få indberettet korrekt.

- Vi har en vejledning til at få det gjort – og ellers tilbyder vi, at vores fagfolk hjælper med at få det gjort korrekt, siger han.

I løbet af de kommende måneder skriver Skovdyrkeren mere om betydningen af de nye regler for skovejere.

Røde køer indviede Dallund Slots nye skoveng for nyligt.

Røde køer indvier ny fynsk skoveng

Skovdyrkerne har etableret en ny skoveng på Fyn. Røde danske malkekøer indviede engen for nyligt.

Tekst og foto: Jens Mathiasen

Klovene i græsset og afsted i fuld galop. Sådan så det ud for nyligt, da en rød ko og en kvie blev lukket ud på en nyanlagt skoveng ved Sønderløse på Fyn.

- Det er skønt at se kreaturerne indvie området. Det er lige, som jeg havde forventet det, siger Marius Stokkelund, der har ansvar for landbruget ved Dallund Slot på Fyn.

Skovdyrkerne Øerne har etableret engen for Dallund Slot på et areal, hvor der tidligere var skov.

Skovfogeden i spidsen er Jakob Nielsen. Han forklarer, at projektet er gennemført i løbet af de sidste par år.

- Vi har haft en meget god dialog og et godt samarbejde med slottets ejer Bjørn Bahnsen. I den gode dialog nåede vi frem til løsningen med at etablere en skoveng på arealet, da det passer godt til slottets øvrige aktiviteter, siger Jakob Nielsen.

Faktisk begyndte projektet som noget helt andet.

- Inden vi gik i gang, var der en blandet

Om Dallund Slot

- Dallund Slot ligger lige ned til Dallund Sø. Hovedbygningen kan føres tilbage til 1540.
- Bjørn Bahnsen ejer slottet i dag.
- Gæster kan nyde en gåtur rundt om søen, hvor der er etableret en afmærket sti.
- Slottet har egen avl af biodynamiske grøntsager og har blandt andet fritgående høns.
- Dallund Slot er CO2-neutralt, og ejerne driver forretning med konferenceaktiviteter

skovbevoksning med mange syge asketræer. I første omgang ønskede ejeren, at vi skovede de syge asketræer, fordi de begyndte at udgøre en fare for de mange besøgende, siger Jakob Nielsen.

Han uddyber, at til den ene side af bevoksningen er der en sti, som mange mennesker benytter til gåture, og til den anden side løber en kommunal vej. Der var overhængende fare for, at træerne ville vælte til begge sider.

Solitære træer på engen

I dag er bevoksningen og de syge asketræer væk. Nu er der etableret græs, og der er spredt bevoksning tilbage.

- Vi skovede de syge asketræer som det første tilbage i 2018. Derefter ryddede vi underskoven og det meste af den øvrige bevoksning. Efter skovning og flis-hugning er arealet blev grenknust, så der kunne blive sået græs, siger han.

Jakob Nielsen uddyber, at han har været meget opmærksom på at skove med fokus på æstetik.

- Det betyder, at vi konsekvent har ladet markante solitære træer blive stående. Det giver en meget god oplevelse med store fritstående træer spredt ud over arealet. Vi vil gerne udvikle søjleeffekt på skovengen. Det er for eksempel spidsløn, rødæl, bøg og eg med flere, forklarer Jakob Nielsen.

Omkostningsneutralt for ejeren

Arealet er fortsat fredskov. Projektet er udført indenfor Skovlovens rammer.

Salg af råtræ og flis har haft stor betydning for projektets økonomi.

Der er bevaret solitære træer på arealet, hvor der tidligere var skov.

- Det gode ved hele projektet er, at vi har kunnet holde det omkostningsneutralt for ejeren. Indtægterne fra råtræ og flis har kunnet dække omkostningerne til at få det udført, siger Jakob Nielsen.

Håndmalkning og CO₂-netral virksomhed

Dallund Slot har røde danske malkekøer som en del af deres konferenceforretning. De får masser af plads på den nye eng, som de nu afgræsser.

- Det har været et spændende projekt. Jeg håber det kan give inspiration til andre, siger Jakob Nielsen, som har stået i spidsen for skovengen.

- Jeg håndmalker hver morgen. Køkkenet på Dallund Slot får mælken, hvor den bliver brugt i madlavningen til vores konferencegæster, siger Marius Stokkelund, der er ansat som land-

mand med ansvar for landbrugsdelen på slottet.

Slottets ejer, Bjørn Bahnsen, gør det klart, at skoveng og kvæg er en del af slottets lille økosystem.

- Vi vil have et økosystem, som hviler i sig selv. Det kan vi gøre, når vi har ganske lidt kvæg på store arealer. Vi har eksempelvis også høns som for 500 år siden. Vi har en stor køkkenhave på en hektar, hvorfra vi bruger grøntsagerne i vores eget køkken til vores konferencegæster, siger han.

- Det er sådan, vi har tænkt vores forretning. Vi er CO₂-neutrale, og vores dyrevelfærd skal være helt i top, siger Bjørn Bahnsen.

Tilfreds skovfoged

Skovfoged Jakob Nielsen gør det klart, at engen nu kan passe sig selv i en årrække. Der er ikke planlagt yderligere opgaver.

- Vores mål var at skabe et præg, som ligner Dyrehaven nord for København. Det synes jeg, at vi er lykkedes ganske godt med. Det er ikke så tit, vi udfører sådanne opgaver, men det har været både udfordrende og spændende, og samarbejdet med Dallund Slot har været rigtig godt, siger Jakob Nielsen, som håber, at projektet kan være til god inspiration for andre.

Den nye skoveng udgør cirka en hektar af slottets i alt 40 hektar jord.

Lus angriber vestjyske sitkahegn

Der er massive angreb af sitkalus i vestjyske hegn. Konsekvensen er mistede nåle og svækkede træer. Tilvæksten falder, og i værste tilfælde dør træerne, oplyser skovfoged.

Tekst og foto: Jens Mathiasen

Skovejer Hans Ølgaard spejder op langs sit sitkahegn, som danner skel over til nabovens græsmark.

Hegnet er nærmest gennemsigtigt. Det fremstår brunt og med afløvede grene, hvor kun de nye årsskud sidder som lysegrønne knopper.

- De er jo ikke kønne længere, de sitkagraner. De bliver aldrig tætte igen, siger Hans Ølgaard. Han er medlem af

Skovdyrkerne og har besøg af skovfoged Jan Christensen, som besigtiger skaderne.

Hegnet er omkring 60 år gammelt og står på Hans Ølgaards ejendom ved Sig, nord for Varde.

De eneste tilbageværende nåle på træernes grene er sidste års nåleårgang.

Skovfogeden griber ud efter en gren og vender bagsiden op.

- Her er årsagen til ulykken, fortæller

Jan Christensen.

Han peger på små grønne prikker på bagsiden af grenens få nåle.

- De små grønne prikker er lus, sitkalus. De er massivt tilstede og suger lige nu på livet løs, siger Jan Christensen.

Massivt angreb

Jan Christensen er skovfoged ved Skovdyrkerne Vest. Han forklarer, at sitkalusen

Hegnet fremstår brunt og nærmest gennemsigtigt med afløvede grene

er en lille grøn skabning. Den er en til to millimeter lang og kan ses med det blotte øje.

- Lusene formerer sig ukønnet, og en lus kan formere sig til 16 andre. Hvis lusene har gode forhold og temperaturen er tilpas høj, så kan det gå rigtig stærkt med formeringen – og dermed med angrebene, siger Jan Christensen.

Angrebene toppe i maj måned. På det tidspunkt er temperaturen høj, og lusenes naturlige fjender er endnu ikke helt oppe i gear. De naturlige fjender er ifølge skovfogeden parasitter og mariehøns med mere.

Jan Christensen forklarer, at der lige nu ses angreb i hele det vestjyske område.

- For nyligt var jeg på en opgave, hvor jeg kørte fra Esbjerg til Thy. Jeg kunne faktisk se stærkt skadede sitkahegn på

hele strækningen. Det er ganske alvorligt, det vi ser, siger han.

Lune vintre og tørke

Sidste sæson var der også store angreb af sitkalus. Der er forskellige vurderinger af, hvorfor vi nu ser det for andet år i træk.

En vigtig årsag er milde vintre, og et lunt forår.

- I milde vintre opformerer lusene voldsomt. Lusene har mulighed for at formere sig helt ned til fire graders varme. Når det er frostvejr, så går formeringen i stå, forklarer skovfogeden.

Skovejer Hans Ølgaard er ikke i tvivl om, at den ekstreme sæson-2018 er en del af forklaringen.

- Jeg tror altså, at det hænger sammen med tørken i 2018. Dengang blev træerne svækkede – og siden dengang har de set dårlige ud, siger Hans Ølgaard.

Angreb i hegn

Også ved Trolldhede, nord for Sønder Felling, er der angreb. Her er det gået ud over et 60-årigt sitka-hegn hos skovdyrkermedlem Henning Kjær Jensen.

Hegnet danner læ for randen af Toppenhøj plantage, som er på cirka 40 hektar. Det er sydvestvendt og 950 meter langt.

- Det er tydeligt, at det også er hårdt plaget af sitkalus. Hegnet har overlevet samtlige storme de sidste 40 år og givet læ til plantagens granbevoksninger. Hvis hegnet falder nu, mister plantagen både den lægivende effekt, og man vil miste skovklimaet i selve skovbevoksningen. Det vil være meget uheldigt, siger Jan Christensen.

Han ser nærmere på en af de nederste grene, som kun har få grønne nåle.

- Her er det samme problem. Lusene har suget sig godt fast på nålene, siger han og viser nåle med adskillige lus på hver.

Svækkede træer er sårbare

Skovfoged Jan Christensen bemærker, at angrebene er mest synlige i hegn og på solitære træer. Men en helt sikker forklaring på, hvorfor træerne i det åbne land, er mere udsatte end træerne inden i skoven, er der ikke.

Lusene sidder tæt på nålene som små grønne prikker

☉ - Der er flere faktorer i spil, men sikkert også en sammenhæng med tørken i 2018. Lus sidder tættest på de svækkede træer. Men det er altid vanskeligt at afgøre, om lusene angriber, fordi træerne er svækkede – eller om træerne er svækkede, fordi lusene angriber, siger Jan Christensen.

- I de samme hegn kan der være stor forskel på, hvor mange lus der sidder på hvert enkelt træ, så der er formentlig også en genetisk faktor, hvor nogle træer er mere modstandsdygtige end andre, siger han.

En anden følgevirkning af svækkede træer kan være, at de er mere modtagelige overfor andre skadevoldere.

- I sitkagran er det især barkbilen micans, der kan lave store skader på hele skovbevoksninger. Der bliver plantet mere og mere sitkagran i Vestjylland, så det er helt sikkert noget, som vi skal være opmærksomme på, siger skovfogeden.

Slå koldt vand i blodet

Jan Christensen frygter, at de træer, der er hårdest ramt, vil dø af luseangrebene. Men han opfordrer skovejere og landmænd til at slå koldt vand i blodet, inden de vælger at få ryddet hegnene.

- Lusene får træerne til at miste 2. års- og 3. årsnålene. Det betyder i princippet, at hvis vi får noget ordentligt vintervejr, kan skaderne være overvokkede, allerede om et par år. Som skovejere skal man være opmærksom på, at nogle entreprenører måske vil opfordre til at få hegnet fældet med den begrundelse, at træerne alligevel vil gå ud.

- Men jeg anbefaler at vente en postgang. Slå koldt vand i blodet. Ingen kender med sikkerhed konsekvenserne. Større angreb af sitkatalus er sket før, senest i 2007-2008. Dengang kom træerne sig. Det gør de formentlig også denne gang, og så ville det være ærgerligt at have fjernet store hegn, der kunne have givet læ i mange år endnu. Lyder det fra skovfoged Jan Christensen.

Ingen kemi i hegn

Jan Christensen forklarer, at kemisk be-

kæmpelse ikke er en mulighed i hegn.

- I hegn i det åbne land er der faktisk ikke andet at gøre end at vente og se tiden an. Ingen bekæmpelsesmidler er godkendt til sprøjtning af sitkatalus i det åbne land. Kemisk bekæmpelse er kun relevant, hvis luseangrebene observeres i unge bevoksninger i skov eller i unge hegn omkring juletræskulturer, siger han.

I år er det for sent med kemi.

- En eventuel bekæmpelse skal ske senest i slutningen af april. Karate 2,5 WG er det eneste godkendte middel til bekæmpelse af bladlus i skovbruget, oplyser Jan Christensen.

Han tilføjer, at der ikke er meget andet at stille op end at håbe på kolde vintre.

- Formeringen af lus stopper i frostvejr. Lusene dør ved temperaturer under ti graders frost. Det betyder, at kolde vintre vil reducere ulykkerne særdeles meget, fastslår han.

Hegnet bliver skovet

Skovejere Hans Ølgaard har allerede besluttet at få ryddet sit sitkahegn. Den beslutning er dog truffet uafhængigt af luseangrebet.

- Til efteråret får jeg Skovdyrkerne til at rydde hegnet. Det har stået i mange år og har gjort det godt. Men det er stort, og det tager lys og næring fra den skovrejsning, som står langs hegnet, siger Hans Ølgaard

Han er ikke i tvivl om, hvilket nyt hegn der skal op.

- Jeg får plantet et nyt sitkahegn, når det gamle er fjernet. Sitkahegn har altid været gode herude i Vestjylland. De har været meget brugt i mere end 70 år, og træerne er vældig gode til at modstå storme og andre udfordringer, siger skovejeren.

Jan Christensen bakker op.

- En anden fordel ved sitka er, at træerne fortsætter med at sætte nye kviste på hele stammen – også nede ved jorden. Det betyder, at sitkahegn kan være tætte og give godt skjul for vildtet, selv når de er oppe i årene, siger skovfogeden.

- Der lus på stort set alle grene. Det er alvorlige angreb, vi ser, forklarer skovfoged Jan Christensen.

Nålene bliver gule og brune og falder derefter af.

Der er også angreb i unge træer. På billedet viser Jan Christensen en rødgran i en skovrejsning fra 2018, som også er ramt af lus.

Ekspert: En iskold vinter er det bedste våben mod bladlus

Den seneste lune vinter har været perfekt for bladlus. Skadedyrene formerer sig nu i stort antal. Det er hovedforklaringen på store bladlusangreb i sitka, vurderer ekspert fra Københavns Universitet.

Tekst og foto: Jens Mathiasen

Når der lige nu er meldinger om alvorlige angreb af bladlus i vestjyske sitkahegn, skyldes det først og fremmest, at skadedyrene har haft noget nær perfekte klimatiske forhold.

Bladlus trives nemlig godt i en lun vinter, som den seneste.

Det oplyser Hans Peter Ravn fra Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning ved Københavns Universitet.

- Lune temperaturer øger bladlusenes opformering. Med temperaturer, der sjældent har været under frysepunktet den seneste vinter, så har der været særdeles gode vilkår for sitkabladlusene, siger Hans Peter Ravn.

- Det er min klare vurdering, at det milde klima er hovedårsagen til de alvorlige angreb, der nu meldes om i sitkahegn i Vestjylland, fortsætter han.

Træernes genetik spiller ind

Hans Peter Ravn er ekspert i skadedyr i skovbevoksninger. Han forklarer, at naturlige fjender også er i stand til at reducere plagen med bladlus.

- Det er for eksempel forskellige mariehøns, svirrefluer og parasitter med mere. Men naturlige fjender er altså ikke lige så afgørende som klimatiske forhold, forklarer han.

Træernes genetik spiller også en vigtig

Skovfoged Jan Christensen ser alvorlige angreb af bladlus i vestjyske sitkahegn. Ifølge Hans Peter Ravn fra Københavns Universitet skyldes angrebene først og fremmest lune klimatiske forhold.

rolle, når det handler om modtagelighed for bladlusangreb.

- Vi ved med sikkerhed fra forskningen, at genetikken er væsentlig. Det er der solid forskning bag – men det er dog ikke mit fagområde, siger han.

Kommende måneder er afgørende

Selvom træerne mange steder ser brune og triste ud – og kun står med én nåleårgang, vil de ofte overleve, oplyser han.

- Det er altid risikabelt for træerne, når de kun står med en nåleårgang. Det er også velunderbygget af forskningen, at detoster tilvækst og svækker træerne. Men ofte overlever de. Til næste sæson sætter de en ny nåleårgang. Efter tre sæsoner uden an-

greb, kan du ikke længere se spor på sitka efter luseangreb, siger han.

De kommende måneder vil blive meget afgørende for, hvor alvorlige luseskaderne bliver.

Bladlusangreb aftager normalt omkring Skt. Hans. I grelle tilfælde vil træerne til den tid kun stå med årsskuddene tilbage.

- I sådanne tilfælde er det meget alvorligt, hvis vi så får et mildt efterår og dermed en ny opblomstring af bladlus, forklarer han.

- Hvis bladlusene blomstrer op igen til efteråret, og til den tid suger på de nye årsskud, så dør træerne. Sitka-træerne kan ikke overleve uden mindst en årgang af sunde nåle, fastslår Hans Peter Ravn.

Han gør det klart, at ejere af luseplagede hegn ikke kan gøre meget andet end at håbe på vintervej og hård frost.

- Hård frost i den sene vinter eller i det tidlige forår vil slå bladlusene markant tilbage. Bladlusene dør ved temperaturer under 10 frostgrader. En kold vinter vil derfor for alvor slå dem tilbage, siger Hans Peter Ravn.

Tre håndværkere og mange frivillige har arbejdet på broen i tre år. Foto: Klaus Mejer Mynzberg

Skovdyrkerne leverer træ til Danmarks længste vikingebro

Museer og frivillige har i samarbejde bygget en 140 meter lang vikingebro i Vestskoven ved Albertslund. Skovdyrkerne har leveret råstoffet, som er mere end 300 kubikmeter egetræ.

Af Jens Mathiasen

Danmarks længste vikingetræbro står nu klar i Vestskoven ved Albertslund.

Projektet har været undervejs siden 2017. Broen er bygget med gammelt værktøj og teknikker fra vikingetiden, og den forbinder nu Vikingelandsbyen og Kroppedal Museum.

Der er brugt tusindvis af arbejdsti-

mer og egetømmer i solide mængder. Træet har Skovdyrkernes skovfoged Jens Rasmussen leveret.

- Der er brugt ret store mængder egetræ. Vi har leveret omkring 350 kubikmeter i alt. Det er eg, som jeg har fundet og solgt for skovdyrker-medlemmer på Lolland og Falster, siger Jens Rasmussen.

Specielle krav

Skovfogeden forklarer, at det har været et spændende og specielt projekt. Egetræet er leveret fra 2017 og henover flere år.

- Der skulle bruges træ i forskellige diameter. Det var fra 35 og helt op til 80-90 centimeter. Derudover var det et krav,

at der ikke måtte være for store knaster i træet, siger Jens Rasmussen.

Han har nydt at arbejde med projektet.

- Det er sjovt og spændende at arbejde med sådan et projekt. Men det kræver, at man kender sine skovdyrker-medlemmer godt, så man ved, hvor de rigtige bevoksninger står, siger Jens Rasmussen.

Stort projekt

Projektet er blevet til som et samarbejde imellem Vikingelandsbyen i Albertslund Kommune og Kroppedal Museum i Høje-Taastrup kommune.

- Vikingebroen er en del af en 700 meter lang vejstrækning, som vi har rekonstrueret, som den så ud i vikingetiden. Vejen og broen forbinder nu Vikingelandsbyen og Kroppedal Museum, siger Klaus Mejer Mynzberg, som har været leder af projektet.

Han fortæller, at selve broen er 140 meter lang, og den har krævet mange arbejdstimer.

Projekt vikingebro

- Det samlede vej- og broprojekt strækker sig over 700 meter. Selve broen er 140 meter lang. Broen krydser Store Vejleå i Vestskoven mellem Albertslund og Høje-Taastrup.
- Broen henter sin inspiration fra Ravngebroen over Vejle Ådal, der under Harald Blåtand blev bygget omkring år 980. Harald Blåtands Ravingbro målte 760 meter i længden og fem meter i bredden.
- Omkring 70 procent af brobyggeriet er foregået med rekonstruerede redskaber og teknikker fra vikingetiden. De sidste cirka 30 procent er udført med moderne midler.
- Ingen andre steder i verden kender man til lignende rekonstruktioner, hvor størstedelen er bygget med håndkraft og med værktøj og teknikker fra vikingetiden.
- Tre fuldtidsansatte håndværkere har arbejdet fuldtid på projektet i omkring tre år. Omkring 100 frivillige har hjulpet til.

Kilde: Vikingebro.dk

Sådan ser den 140 meter lange vikingebro ud. Foto: Klaus Mejer Mynzberg

- Vi har haft tre fuldtidstømrere i gang i tre år. Derudover har vi fået god hjælp af mange frivillige. Størstedelen af træet er hugget til med økser rekonstrueret fra vikingetiden. Det har været et stort og ambitiøst projekt, hvor vi har lært meget, siger Klaus Mejer Mynzberg.

Egetræ var vikingernes foretrukne træart.

- Vikingerne havde øje for egetræets mange styrker. Men faktisk viser forskningen, at der kun var to til tre procent skov i Danmark i vikingetiden. Det var simpelt hen fordi, at træ var et meget eftertragtet materiale til skibe, huse, brænde med mere, lyder det fra Klaus Mejer Mynzberg.

Opbevarer stor mængde CO2

Skovfoged Jens Rasmussen glæder sig

over, at der nu er lagret store mængder CO2 i vikingebroen.

- Tilvæksten i en ege-bevoksning er i snit otte kubikmeter pr. hektar om året. Omregnet til CO2-lagring, så svarer det nogenlunde til, at egebevoksningen lagrer otte ton CO2 årligt pr. hektar – og det er også nogenlunde den mængde, som én dansker udleder om året, siger han.

- Vi har leveret over 300 kubikmeter egetræ til projektet, så der er med andre ord bundet rigtig meget CO2 i den her bro, siger skovfoged Jens Rasmussen.

Klaus Mejer Mynzberg oplyser, at broen nu er åben for besøgende. Man kan frit se bygningsværket og gå en tur på broen.

Nordea-Fonden har støttet projektet med 11 millioner kroner, og Friluftsrådet har støttet med en million kroner.

Størstedelen af træet er hugget til med gamle redskaber og teknikker fra vikingetiden. Økser har været flittigt brugt. Foto: Klaus Mejer Mynzberg

Kongeegen er Danmarks ældste træ, og det kan være helt op til 2000 år gammelt. Træet er stadig i live.

Dansk egekæmpe kan være 2000 år gammel

Danmark har flere fredede egetræer, som er regulerede kæmper. Den største og ældste er Kongeegen, som kan være helt op til 2000 år gammel.

I Nordsjælland står nogle af Danmarks mest imponerende ege. Det er Kongeegen og dens to fæller i nærheden, Storkeegen og Snoegen.

De findes i Bredvig Mose i Jægerspris Nordskov, der hører under Frederik VII's Stiftelse.

Kongeegen er stadig levende, mens Storkeegen og Snoegen er gået ud.

- Man kendte efter sigende ikke Kongeegen før langt op i vor tid, og da var det blevet for stort og uregelmæssigt til at det kunne fældes og transporteres ud af skoven til et savværk, fortæller Hans Erik Lund fra Dansk Træregister. Registeret er en samling af bemærkelsesværdige træer i Danmark.

- Det har overrasket mig, hvor mange af de store ege i træregisteret, der vokser på endog meget fugtig bund. De står ofte med tærne i vand og kan åbenbart klare det, tilføjer han.

Gigantisk eg

Kongeegen er nok det mest kendte træ i Danmark.

Træet måler cirka 14 meter i omkreds. Det er ikke helt nøjagtigt, for en stor del af træets indre mangler, og der står kun tre skaller tilbage. Omkredsen må derfor være et skøn for, hvor træets ydre ville have været.

- I 1863 udgav Chr. Vaupel "De danske Skove", og Kongeegen er også omtalt heri. Han angiver omkredsen til 42 fod, hvilket svarer til 13 meter, oplyser Hans Erik Lund.

Danmarks ældste

Selv om der kun er nogle få levende grene tilbage, og den største del af træets stamme er borte, vidner størrelsen om et træ med ekstremt mange år på bagen.

- At angive en alder for et træ, hvor der ikke kan tages en boreprøve, indeholder en hel del gætterier, men alderen menes at

være 1400 – 2000 år. Vi er altså tilbage til tiden mellem Kristi fødsel og den yngre jernalder, hvor guldhornene menes at være skabt, forklarer Hans Erik Lund.

Kongeegen er derfor både Danmarks markant tykkeste og ældste træ, og sandsynligvis også Europas ældste egetræ.

Gennem mange år har et par af grene været understøttet af et par egestolper, men de er blevet erstattet af sortmalede stålrør.

Desuden er Kongeegen beskyttet af et kraftigt hegn, så det undgås, at jorden trykkes af køretøjer, og nysgerrige holdes på afstand. Hegnet har bevirket, at der vokser en hel del selvsåede træer i området omkring Kongeegen.

- Frederik VII's Stiftelse har tidligere tilladt, at der til helt specielle formål blev taget pødeviste og agern af Kongeegen, så træets gener på den måde er bevaret for eftertiden. Men træet er totalt fredet, så der tages ikke pødeviste mere, oplyser han.

Flere bemærkelsesværdige ege

Danmark har et stort antal andre ege-rekordtræer.

- Det er eksempelvis Frostrupegen, Valdemarsegen og Skovfogedegen samt et stort antal meget store og fritstående ege i Dyrehaven nord for København; Ulvedalsegen, Trepileegen, Vorteegegen og Kuppelegen.

- I Jylland bliver egene ikke helt så store, fordi vækstforholdene er knap så gunstige, men Endruppegen og Felstedegen er nogle af de største og ganske imponerende, siger Hans Erik Lund fra Dansk Træregister.

Vil du se og opleve Kongeegen, så kørs til Jægerspris, følg vejen mod Kulhuse et par kilometer og drej til højre mod Louiseholm. Her parkeres bilen og man går eller cykler de to og en halv kilometer nordpå ad Louiseholmsvej. Ved T-krydset ved Strandvejen skal man blot 50 meter til højre og ind ad en sti.

Jako Cavara har i høj grad fokus på bæredygtig skovforvaltning og træproduktion.

Biodiversitet og dådyr i Bosnien

I Busovaca kommune i Bosnien dyrker Jako Cavara flersidig skov og opdrætter dådyr til gavn for turisme og økonomi.

Af Alma Bay Kullberg, kommunikationsmedarbejder ved DFE

Bosnien Hercegovina er det land med den højeste andel skov og den største diversitet af skov i den vestlige del af Balkan. Samtidig er denne region en af de mest mangfoldige, når det kommer til skovtyper i Europa.

Skovressourcerne dækker 63 procent af det samlede landareal og spiller dermed en væsentlig rolle - både for landets økonomi, men også for de lokales levevilkår.

Sammen med træforarbejdningsindustrien og landbruget er skovbrug en vigtig faktor i kommunen og har direkte indvirk-

ning på indbyggernes udvikling og trivsel.

20 procent er privatejet

I Bosnien er henved 20 procent af skovarealet ejet af private. Men der er i høj grad tale om en uudnyttet ressource. Ejendomsstørrelserne er meget små og ofte er ejerskabet enten ukendt eller tvetydigt - eller også har ejerne ingen eller beskednen viden om skovdrift.

Derudover er det statslige bureaukrati svært gennemskueligt. Derfor er udstedelse af hugst- og transporttilladelser en

lang, dyr og nærmest uoverskuelig affære.

Foreninger er vigtige

Hos Skovdyrkerne og DFE anser vi foreningsdannelse som et vigtigt instrument til at påvirke myndighederne til at forbedre det private skovbrugs rammevilkår, samt i øvrigt højne vidensniveauet omkring ansvarlig skovdrift.

Sammen med vores lokale samarbejdspartner, Forestry & Environmental Action (fea) etablerede DFE i oktober 2018 Bosniens første kantonale skovdyrkerforening.

I Busovaca kommune har man dyrket skov siden oldtiden. Udviklingen af skovbrug har altid været i gang. Det kan blandt andet dateres mange hundrede år tilbage ved spor af trækulsbrænding.

Produktionen af trækul er en traditi-

on, der kom til Bosnien fra Italien i sin tid. Man foretog trækulsbrændinger for at udvinde tjære og harpiks og fik kullet som et biprodukt. Inden første verdenskrig var udviklingen af skovbrug under indflydelse af den Østrig-ungarske stat. Efterfølgende har Bosnien selv udviklet deres skovbrug.

Der brændes stadigvæk trækul i Busovaca, Fojnica og Kreševo.

Værdien af landsdækkende organisering

Skovdyrkning i Bosnien ligner på mange måder skovdyrkning i Danmark, da mange af de bosniske skovejere forvalter mindre skovområder. Den væsentligste forskel på at være skovdyrker i Danmark og i Bosnien er således ikke på dyrkningsfronten, men skal findes i det organisatoriske.

Nær Kupres Village i Busovaca kommune i Bosnien bor skovejeren Jako Cavara. Han forvalter seks hektar i Bosniens centrale kanton.

Området har tilhørt hans familie i generationer og over tid har de udvidet deres lod. Cavara påpeger vigtigheden af at have forenet sig i De Private Skovejeres Forening, da det største problem for de bosniske skovdyrkere er fragmentering.

- Som privat skovejer i Bosniens centrale kanton findes de væsentligste udfordringer i manglende markedsadgang, mangel på lovgivning på området, i uafgjorte ejendomsforhold, samt spredte jordlodder, forklarer han.

Skovdyrkere i forening

De danske skovdyrkere er organiseret og repræsenteret gennem Skovdyrkerne. Værdien af at kunne stå som en samlet forening af danske skovdyrkere har man haft øje for i Danmark mere end 100 år tilbage. Ved at organisere sig har danske skovdyrkere sikret, at de bliver hørt, og at deres interesser bliver varetaget politisk.

I Bosnien har en landsdækkende medlemsejet organisation til at varetage skovdyrkernes interesser manglet indtil for nyligt.

Organiseringen af skovdyrkere har derfor været et vigtigt middel til at sikre ordentlige forhold for bosniske skovdyrkere.

Grundlæggelsen af De Private

Jako Cavaras skovområde er nær Kupres Village i Busovaca kommune i Bosnien. Han forvalter seks hektar i Bosniens centrale kanton. Området har tilhørt hans familie i generationer.

Bosnien Hercegovina har den højeste andel skov og den største diversitet i typer af skov i den vestlige del af Balkan.

Skovejeres Forening i Bosniens centrale kanton har således haft en direkte effekt på Jako Cavaras virke som skovdyrker.

- Med grundlæggelsen af De Private Skovejeres Forening oplevede vi allerede kort efter oprettelsen øget opmærksomhed på privat skovbrug. Interessen er steget hos de private skovdyrkere for kvalitetsforbedring af deres skovområder. Skovejerner efterspørger dokumentation til afgørelse af ejendomsretlige spørgsmål, fortæller han.

Lokalt samarbejde

Organiseringen er vigtig både for at få indflydelse politisk, men også for at gøre det omkringliggende samfund opmærksomme på værdien af skov og skovdyrkeres arbejde og for at blive hørt.

- Foreningen har opfordret de private skovejere til kollektivt at adressere deres udfordringer og pege på værdien og vigtigheden af private skovdyrkere på globalt plan, siger han.

Danish Forestry Extension samarbejder med organisationen forestry and environmental action i Bosnien. Den kaldes fea i daglig tale.

Siden 2017 har fea arbejdet med at øge skovdyrkeres politiske indflydelse i Bosnien Hercegovina. Fea arbejder med kommunale politikere og skovdyrkere i regionen for at øge miljøbevidstheden og sikre ansvarlig dyrkning af skov- og naturområder.

En af deres vigtigste opgaver ligger i at forbedre rammevilkårene for den private skovbrugssektor gennem lobbyarbejde.

Jako Cavaras jordlod ligger i et område af landet, der er særligt bakket.

Jako Cavara har etableret dådyrfarm i et område af skoven, som var af ringe kvalitet og med lav økonomisk værdi. Farmen har styrket økonomien.

En løsning med klove

Jako Cavaras jordlod ligger i et område af landet, der er særligt bakket. Det giver nogle udfordringer for skovdyrkeren i forhold til beplantning.

- Siden skoven består af flere forskellige jordlodder, beliggende i forskellige højder og med forskelligt geologisk udgangsmateriale, så er sammensætningen af træarter og loddernes beskaffenhed forskellig. Dog er der en overvægt af blandet skov, sammensat af birk, fyr og gran, fortæller Jako Cavara,

Han uddyber:

- Højden af lodderne varierer mellem 5-800 meter over havets overflade. Vi har dådyr gående på et område overvejende bestående af kratskov af birk, avnbøg og andre løvfældende træarter med lavere

kvalitet. På samme areal findes også enkeltstående vinterege, fyrre- og grantræer, samt vilde frugttræer.

Dådyr er del af løsningen

Dådyrene har været en del af løsningen på at udnytte de områder af skoven, der i ringere grad var profitable. De bidrager derudover også til Jako Cavaras vision om bedre biodiversitet og bæredygtighed. Afgræsningen åbner op for større variation af planter, svampe og insekter.

- Dådyrfarmen etablerede vi i et område af skoven, som var af ringe kvalitet og med lav værdi rent økonomisk. Farmen har hjulpet med til at øge den økonomiske værdi af området med blandt andet turisme, fortæller Jako Cavara.

Dådyrene har således hjulpet ham med

at udnytte hele sin jord.

En helt grundlæggende balance

Jako Cavara gør sig ikke bare tanker om bæredygtighed i forhold til sin egen skov.

Han har i høj grad fokus på værdien af bæredygtig skovforvaltning og træproduktion som en betingelse for, at mennesker overhovedet kan trives i tilværelsen. Han forstår derfor bæredygtighed som en helt grundlæggende balance.

- Bæredygtighed er balancen i forskellige processer. Med voksende befolkningstal følger en forpligtelse til at sørge for at biologiske processer og økosystemer bevarer diversiteten og på samme tid kan bevare produktivitet, der kan imødekomme den voksende efterspørgsel.

- På denne baggrund ser vi flere naturressourcer, der ikke forvaltes på en bæredygtig facon - både gennem ureguleret skovning, forurening og bortskaffelse af affald i skovene i Bosnien. Alt sammen er noget, der påvirker vandløb og grundvand, luftkvalitet med mere. Det tydeliggør alt sammen, at ansvarlig brug af naturens ressourcer betyder øget biodiversitet, siger han.

Udnyttelse af ressourcer

Jako Cavara er uddannet skovingeniør. Derfor er bæredygtig udvikling og udnyttelse af naturens ressourcer ikke bare et område, han har stor viden om. Det er også et område, han interesserer sig meget for. Der er selvfølgelig et økonomisk aspekt ved at eje skov, og i den henseende ligger Jako Cavaras fokus på bæredygtig brug af træressourcer og andre skovprodukter. Men økonomien er ikke Avaras eneste motivation.

- Hvis man ser bort fra økonomi, betyder det at eje skov en positiv påvirkning af miljøet gennem træernes oxygenproduktion, regulering af vandløb, forebyggelse af jorderosion og så videre, fortæller han.

Han uddyber:

- En skovingeniørs hovedfokus og et personligt interesseområde er bæredygtig forvaltning af skovressourcer, hvilket indebærer en balancering mellem økonomisk gevinst og forbedring af biodiversiteten.